

VRTNAR.

List s podobami za šolsko vrtnarstvo, vrtnarstvo sploh
in za sadjarstvo.

Št. 3. V Ljubljani, 15. februvarija 1891. Letnik IV.

Priprava za pokončevanje gosenic.

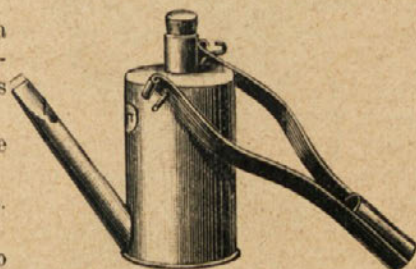
Izmed mnogih bližnjih pomladanskih opravil, ki jih bode opraviti sadjarju, je pokončevanje razne mrčesje zalege po drevju. Najboljše in najhitrejše sredstvo je uže od nekdanj priporočano požiganje. Vsaka le malo osmojena gosenica mora poginiti, zato je to sredstvo vrlo dobro, in to tem bolj, ker se da hitro zvrševati. Ker je požiganje zelo ročno, zato drevo prav nič ne trpi, in je to velika prednost mimo odrezavanja goseničnih zapredkov, ker se ž njim uniči veliko dobrega, rodnega lesa. Za požiganje so izumili znano gosenično baklo. Ta bakla je sicer prav dobra, a ima vendar nekaj slabega. Anton

Körösi v
Gradei je pa
izumil novo pri-
pravo, ki je res
izvrstna, veliko
boljša od navadne
bakle in razen
tega tudi ne draga.

Ta priprava je
posoda, kakeršno
kaže podoba 6.

Posoda se napolni
s petrolejem, in stenj, ki je vtaknen v cev pri strani posode, se prižge. Posoda
je premično obešena na vilast roč, ki ima tuljavo, v katero se lahko natakne
drog. S tako prižgano in nasajeno pripravo smodi se gosenična zalega, kakor
kaže podoba 7.

Körösijeva priprava za požiganje gosenic stoji 80 kr. Kdor jih kupi deset
na enkrat, dobi eno po vrhu. Na prodaj jih ima izdelovatelj A. Körösi v Gradei,
Griesgasse 33.

Podoba 6.

Podoba 7.

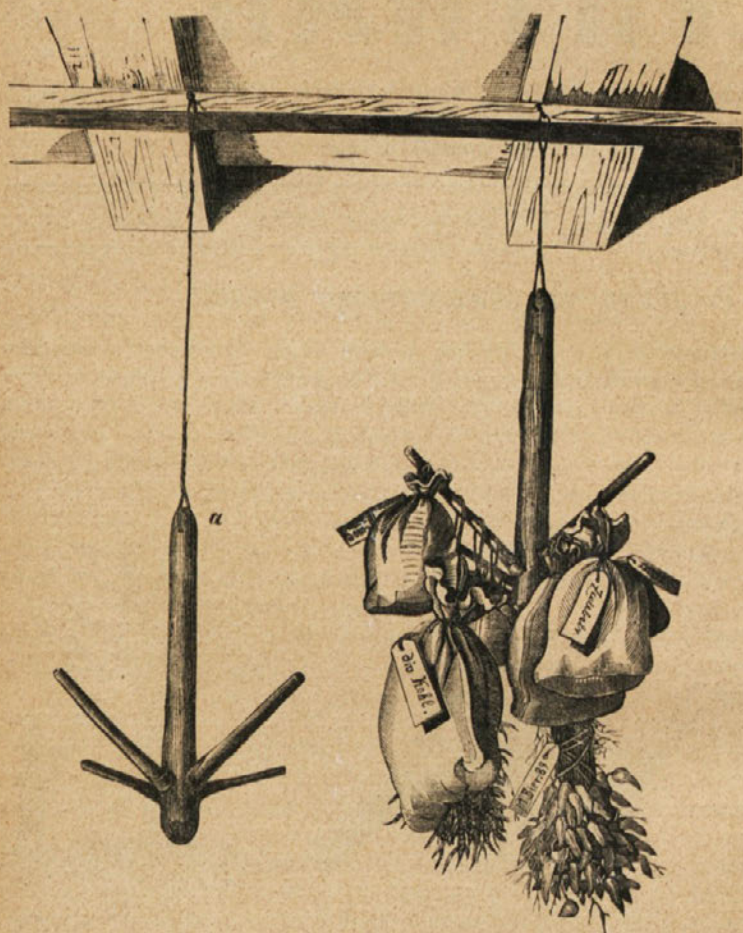
Hranjenje semena.

Dobro posušeni vretenci smrečjih ali drugih vrhov, katerim se lubad omaji,
dado se prav dobro porabiti, ako so dovolj močni, za držaje semenu, kakor to
kažeta podobi 8. in 9. Deblo se namreč odreže kakih 5 centimetrov pod in 20
do 25 centimetrov nad vejami vretenčevimi, in veje same se okrajšajo na 10 do 15

centimetrov. Za žico na stropu kake zračne shrambe obešeni taki vretenci služijo za obešenje semenskih vrečic. Tukaj shranjeno seme ne dela nikakega napotja, in miši ne morejo do njega.

Za vsako seme priskrbi posebno vrečico. Vsaki taki vrečici priveži tablico

iz trdega popirja ali lesa, na kateri je zapisano ime semenu. V vsaki vrečici naj bude seme le ene rastlinske vrste in v posebnih zavitkih posamezne vrste znamenovane z imenom in letnikovo številko. Ob setvi vzemi vedno najstarejše seme, katero pa poprej preskusi, če je dovolj kaljivo. Ako spoznaš, da je slabo in nekaljivo, zavrzij je. Staro zelenjadno seme, ki je pa še kaljivo, je boljše, nego novo. Oprezni vrtnarji kupijo semena sploh uže eno leto poprej, naredo najprvo majheo poskušnjo,

Podoba 8.

Podoba 9.

in če se obnese, posejejo vse seme. Vsako zrno dobrega semena shrani za poznejšnji čas.

So pa tudi semena, ki se veliko let izvrstno ohranijo v mešičkih ter ne izpadejo. Taki mešički se dobro posušeni povežejo v butarice, zaznamenovane z letno številko in imenom, ter se obesijo na gori popisane držaje. Dostikrat pošiljajo semenski trgovci s semenom vred navodila o rabi. Taka navodila se denejo k semenu v zavoj, da so vedno pri roki.

„Oeconom“.

Bolgarski vrtnarji, zagrebški zelenjadni trg in pa ljubljanski.

Kakor so naši ljudje znani dobri gozdni delavci, ki so priljubljeni povsod po Avstriji, koder imajo šiirne gozdove, da celo na Ruskem, tako so Bolgari izvrstni

vrtnarji, zlasti pa zelenjadarji. Bolgari zapuščajo zgodaj pomladi svoj dom ter hodijo v zadrugah v razna mesta, koder na skupen račun pridelujejo in prodajajo zelenjad.

Sedaj zahajajo tudi redno vsako leto v Zagreb, in o njih delovanji piše profesor dr. C. O. Čeh to le: Tajnost uspehu bolgarskih zelenjadarjev je umna poraba vode. Ni čuda, da ima Bolgar ob največi suši najlepšo in najbujnejšo zelenjad, njegovemu hrvatskemu sosedu pa se suši, ako ravno ima tudi vodo prav blizu. Ko so Bolgari pričeli ua Hrvatskem zelenjadariti, niso se malo čudili, da zagrebška mestna policija trpi, fino oblečene zagrebške dame in visoki činovniki pa gledajo, kako hrvatski kmetje na zagrebškem trgu valjajo svojo zelenjad, sadje, mleko, sir, jajca, strd, maslo, perutnino i. t. d. po cestnem prahu in blatu. Čudili so se, da še kedo kupi tako blago, ki se ponuja na tak način. Pa tudi Zagrebčani se niso malo čudili, ko so se pred kakimi 15 leti prvokrat predstavili Bolgari kot napredni zelenjadarji. Oni so svojo zelenjad lepo okusno razpostavili po ličnih mizah ter jo parečemu solncu branili z velikimi solnčniki. Bolgarsko blago, lepo in okusno, je bilo vedno kar na mah poprodano. Kupci, kakor tudi tržna policija so kmalu uvideli, da so Bolgari začeli nekaj novega, kar se ne sme prezirati, uvideli so, da ljudje rajši kupujejo stojé lepo zelenjad od Bolgarov, nego od domačinov, ki čepe po tleh in h katerim je tudi treba počepati, če hočeš kaj izbrati. Vsled vsega tega je zagrebška policija zapovedala, da se vse jestvine na zagrebškem trgu smejo prodajati le na mizah. Bolgari smejo biti ponosni, da so oni, ki so se ravnokar otrsli nazadnjaške turške vlade, bili učitelji Hrvatom, kateri žive v civilizovani in svobodni deželi.

Bolgarski zelenjadarji so se pa tudi pri Oseku naselili, in na predlanski kmetijski razstavi v Oseku so oni dobili za zelenjad prvo darilo, dasi so veliki posestniki hrvatski, ki imajo dobre vrtnarje, imeli tudi jako lepe izložbe.

Bolgari razumejo iz najetega sveta dobivati največe dohodke, in kakor je pred nedavnim časom izračunil neki zagrebški list, donaja jim eno oralo blizu 2000 gld. čistega dohodka. Bolgari hodijo iz svoje domovine v zadrugah po 10 do 20 mož ter najamejo v bližini kakega mesta primernega sveta. Vsaka zadruga je pod peveljem „gospodarja“, kateremu so vsi zadružniki brezpogojno podložni. Vsak zadružnik vstopi v zadrugo s primernim zadružnim delom. Gospodar zastopa zadrugo v vseh rečeh; on oskrbuje skupno imetje, gleda na treznost in na strog red, določuje delo, najema zemljišča, plačuje davke, zbira denar pri kakem veletržci in pošilja dobiček v cekinih ostalim članom zadružniških obiteli, ki so ostali doma.

Bolgar pa ni samo zelenjadar, on je tudi veletržec. Ker v bližini Zagreba ni dobiti dovolj primernega sveta, hrvatski kmet pa niti za sebe ne prideluje dovolj krompirja, zato ga Bolgari kupujejo na debelo zunaj dežele, da lahko zalagajo svoje kupce. Zaradi tega izbere gospodar najpremetenejšega zadružnika, izroči mu nekaj tisočakov ter ga pošlje po več vagonov krompirja kupit na Štajarsko. Bolgari so pa tudi pridni. Ko hrvatski kmet še o trtni uši sanja in se razlega od zvonika zagrebške cerkve tretja jutranja ura, uže gre bolgarska zadruga na delo. V temni noči zasveti se tu in tam po bolgarskih njivah kaka lučica, to je nočni čuvaj, spremljan od svojega psa, ki budi svoje tovariše na delo, da ne zaspe solnčnega vzhoda. Najkrepkejši med njimi je pa Miško, ta vstane, vtakne k sebi listnico polno stotakov, prekriža se trikrat pred svetim razpelom in krene proti Brežicam, kupovat na Štajarsko krompirja.

Tako piše o bolgarskih vrtnarjih dr. Čeh, in mi smo za to prijaviili njegov spis, da pokažemo, kako so zaostala v zelenjadarstvu še naša mesta, posebno pa Ljubljana. Ni sicer pri nas tako slabo, kakor je bilo nekdaj v Zagrebu, a zelenjadarstvo po ljubljanski okolici bi se dalo izdatno pospešiti. Ako smo odkrito-

srēni, moramo reči, da je pri nas videti malo napredka. Lansko leto je iz Gradca prišel k nam v Ljubljano Henrik grof Attems, ki je glede zelenjadarstva izmed prvih veščakov v Avstriji, in on se je začudil nad ljubljanskim zelenjadnim trgov, na katerem je nepričakovano malo finih zelenjadnih vrst salate, kolarab, krompirja i. t. d. Tega članka pa nismo prijaviли toliko zaradi tega, da bi očitali zelenjadarjem slabo stanje našega zelenjadarstva, ki sicer ni ravne slabo, a bi bilo lahko boljše, in to na korist pridelovalcem, kakor tudi kupcem, ampak zaradi tega, da bi se merodajni krogi vendar vže vzdramili ter preosnovali ljubljanski zelenjadni trg, ki je sramota slovenskemu središču.

Raznotere vrtnarske reči.

Pravilna debelost cepljenega drevja. Za stalno mesto vzgojena drevesca morajo imeti ravna in od krone proti koreninam zmerom debelejša debela. Pripeti se pa, da nekatero drevesce vzraste tako, da je od korenin proti kroni zmerom debelejša, namesto drobnejše. To prihaja od tod, ako se z nakladom ali tudi na sedlo cepijo prešibki divjaki s cepiči takih dreves, ki imajo uže po naravi bolj debele mladike. Žlahtna cepilna mladika sploh bolj debeli, nego debelece divjakovo pod cepljenim mestom. Nepravilno debelost provzročuje tudi to, ako se drevesca cepijo predaleč (previsoko) od korenin, ako se jim ob deblih ne puste stranske mladike, ako se ne pencirajo in potem ob deblu prav ne obrezujejo. Treba je torej, da se drevesca, ki imajo debele mladike, cepijo z nakladom na bolj močne (skoraj kakor prst debele) divjake, drevesca pa, ki imajo drobne cepiče, pa na šibkejša divjake. Prešibka drevesca ne smejo delati krone prav precej, ampak šele, kadar jim debeleca malo bolj odebele, ker prešibka drevesca priklanja vsaka sapica k tlom, ako niso privezana h količem. Hitro in tanko rastočim drevescem je treba lub prerezati, to je: na tankem kraji proti korenini narediti zarezo, da debelejce bolj debeli.

Fr. Klinar.

Kako pregnati krte in poljske miši iz vrtnih gred? Zveden vrtnar piše o tem tako le: Vsako leto so krti razrivali moje vrtna grede. Ker si pa krt po zimi in v zgodnji pomladi ne razriva svojih poti počez pod površjem, ampak se preriva naravnost iz globine navzgor, ni bilo mogoče, ujeti ga v skopec. Trebalo je torej misliti na drugačna sredstva. S petrolejem namočene cunjice so malo, ali skoro nič hasnile, karbolna kislina pa je le tako dolgo učinjala, dokler se ni na dežji iznebila svojih lastnosti. Slednjič sem si kupil v lekarnici za nekoliko novcev tako zvanega francoskega olja (oleum animale foetidum, to je črna, oljnata tekočina, katera zelo zoperno diši). Ko sem z nekoliko kapljicami te tekočine namočeno cunjico zagatil v krtino, pregnal sem nadležnega škodljivca, in odkar to delo večkrat ponavljam — so moje gredice pri miru, nepoškodovane po krtih in poljskih miših.

Za zboljšanje potov po vrtilih ni boljšega nego premogov pepel, in sicer nepresejan, z vso žlindro, kar je je v njem. Tega pepela, ki ga je blizu tovarna in železnice vse polno, natrese se 15 do 20 centimetrov na debelo, dobro povolja in potem potrese tanko s peskom. Po takem potu hodiš lahko tudi ob dežji, ne da bi se delalo blato.

Grah in drugo vrtnarsko seme ubranimo v zemlji mišim najboljše s tem, da seme preje malo namočimo v vodi, potem pa je potresemo s tako zvanim „meningom“. Takega semena se ne dotaknejo ni miši ni ptiči.